

КИМЕРИЙЦИТЕ И СКИТИТЕ В СВ. ПИСАНИЕ НА СТАРИЯ ЗАВЕТ

Древната история на близкотоизточните цивилизации е изпълнена с почти непрекъснати борби, при които възникват и загиват малки и големи държави, разрушавани биват вековни градове и се построяват нови. Седмият век пр. Хр. обхваща една от най-бурните епохи в тази история. Тогава Египет бива завоюван от асирийците, Асирия пък пада под ударите на мидийци и вавилонци, а Ниневия бива изравнена със земята; северни варвари нахлуват в културната земя на Предна Азия, тъпчат и рушат и накрая изчезват като метеори, за да не се появят вече на историческата сцена на този земен край — някогашна люлка на човечеството и на неговата култура, наука и изкуство. И тъкмо тези необуздани чужденци, които използват разприте между големите и солидни близкотоизточни държави, направили особено силно впечатление на всички слоеве от населението на Месопотамия, Сирия и Палестина със своята страшна ударна сила, със своята потресваща жестокост. . . Тъй и тяхната поява и дела намерили отражение в не малко древни писмени документи. За тях свидетелствуват клинописите и Херодот, Иосиф Флавий и Страбон; за тях говорят библейските пророци. Тези варвари — станали предмет за описание на древните историци и писатели — са скитите и кимерийците, които впоследствие се появяват в днешна Добруджа, за да ѝ оставят името «Малка Скития».

Още приживе на асирийския цар Саргон (722—705) — покорителят на Самария и унищожител на израилското царство — наместникът на северните асирийски провинции и бъдещ цар Синахериб съобщава за появата на варвари от север, от които урартският цар Аргишти II трябвало упорито да се отбранява¹. Синахериб и други асирийски наместници наричат тези варвари «гамир», «гимираи»². Гръцките класически автори пък ги назовават «*κίμμεριοι*»³, т. е. кимерийци. Появяването на този народ на юг от Кавказ произвело силно впечатление не само в асирийския дворец. Вестта за него стигнала до Египет.

В онзи исторически момент Израил изживявал голяма вътрешна криза. Салните на деня подтискали сънародниците си, ограбвали ги. . . Народът обеднял и оголял за сметка на натрупаните богатства от страна на израилската върхушка. Стремеж към измамничество обхванал постепенно почти всички. Нямащо вече кой да се застъпи за онеправданите. Само пророците издигали глас против взелото застрашителни размери нечестие. Тъй св. прор. Исаия говорел: «Горко вам, които притуряте къща към къща, които присъединяват нива към нива, тъй че за друг и т е не остава място, сякаш само вие сте заселени на земята. . . Горко на ония, които злото наричат добро, и доброто — зло. . . които за подаръци оправдават виновния и лишават праведните от законното» (5:8, 20, 23). Но тъй като поправяне нямащо св. пророк заявил на всеуслышание, че за всички тези неправди, които са вследствие забравянето на истинския Бог и на деянията на Неговите ръце (5:12), на Неговия закон, то Божият гняв ще се разпали (5:25). И пророческият взор видял в появяващите се на север кимерийци предвестник за бъдещите последствия от Божията присъда и в тяхно лице оръдия за наказание и превъзпитание. «И ще дигне (Бог, в с. м.), говори пророкът, знаме за далечни народи и ще даде знак на

¹ Z. Waterman, Royal correspondence of the Assyrian Empire, University of Michigan, 1930, I, N. 197; Б. А. Тураев, История древнего Востока, под редакцией В. В. Струве и И. Л. Снегирова. Третье стереотипное издание, Ленинград, 1936, стр. 76.

² Waterman, цит. съч. I № 112, 146, 197. Ев. Schrader, Keilinschriftliche Bibliothek, Bd. II, Berlin 1890, S. 129, 283.

³ Herod., *Istoriai*, I, 103 nat.; Strabo, *Geographica*, I, 1, 10 и т. н.

живеещия на край земя, — и ето, той лесно и скоро ще дойде у него не ще има ни уморен, ни отмалял; ни един не ще задреме и не ще заспи. . . стрелите са му изострени, и всичките му лъкове — изогнати. . . (5:26—28).

Цар Аргишти успял временно да отклони нашествието на кимерийците. Една част от тях отишла в Мала Азия и се заселила там, избутвайки на запад тракийските племена на трерите и витините.

Какво ни е известно за кимерийския народ, изиграл тъй важна роля по събиването на Асирия? Преди да се появят на азиатска почва кимерийците живеели по северното крайбрежие на Черно море, между реките Дон и Дунав. Ето как Омир описва тази тяхна страна: «При дълбокотечещите води на океана, там е печалната страна на кимерийците, вечно покрита с мрачни мъгливи облаци. . . там откривай хората за окръжени от безотрадност»⁴. Навярно тази сурова природа направила кимерийците груби и свирепи. В мрак тъне и първоначалната история на този народ. Откъде е дошъл в Европа не ни е известно. Единственото определено нещо, което знаем за техния произход ни е дадено в Св. Писание. Библейският писател ни съобщава, че «Гомер»⁵ е потомък⁶ на Ноевия син Иафет (Бит. 10:2). Следователно, кимерийците ще са спадали към индоевропейците. Това ясно библейско свидетелство се потвърждава и от асирийските надписи. В последните кимерийците се причисляват в една етническа група заедно с мидийците⁷. А исторически многократно ни е засвидетелствувано, че мидийците са индоевропейски народ⁸.

Кимерийците се отзовали в Азия не по свое желание. Върху им налетял пострашен и свиреп враг от самите тях — скитите. Според Херодот⁹ против напускането на родните места и за борба с новопоявилния се враг били само кимерийските царе — вождове на отделните племена, които паднали убити в кратка междуособна борба. След това народът бързо се вдигнал и потеглил на юг под ръководството на нови водачи. В Европа обаче останал спомен за тях. Както бележи Херодот, по негово време в споменатата европейска част на черноморското крайбрежие имало крепости, бродове и други географски места, които носели названието «кимерийски» по името на предишните си жители.¹⁰ В името на полуостров Крим тези първи известни нам обитатели на този край са оставили спомен за себе си до днес.

Новопоявилите се скити са били родствен народ на кимерийците. Скити те са били наречени от старите гърци.¹¹ В клинописите обаче за тях се употребява друго име — «ашгузай» или «ашкузай». ¹² В Библията се наричат «ашкеназ» или по друго четене — «ашкуз». ¹³

Първо свидетелство за индоевропейския произход на скитите и за родствеността им с кимерийците ние намираме в Библията. В кн. Битие 10:3 те са означени като издънка на Гомера, т. е. на кимерийците. Тази тяхна принадлежност към индоевропейците се потвърждава и от най-новите научни изследвания.¹⁴

⁴ Od., XI, 14—19.

⁵ т. е. кимерийците — срв. асирийското им име «гамир», «гимиран».

⁶ Еврейската дума «бен», употребена на това място, означава не само «син», но и «потомък».

⁷ Alfred Jeremias, Das alte Testament im Lichte des alten orientis. 3. Auflage, Leipzig 1916. S. 149. Вж. и Бит. 10:2.

⁸ Срв. И. М. Дьяконов, История Мидии, Москва—Ленинград, 1956, стр. 147 нат.

⁹ Herodot., IV, 11

¹⁰ Herod., IV, 12; Strabo I, 1, 10

¹¹ Срв. Herod., I, 103 нат.; IV, 1 нат.; Strabo I, 3, 21 и др.

¹² Schrader, цит. съч., S. 129 (Призма А, С. кол. II, р. 30)

¹³ Срв. Боян Н. Паперов, Древната етнография на Изтока според Библията (Екзегетическо изследване на Бит. 10:1—30. Годишник на СДУ, Богословски ф-т, том XXV, 1947—1948 г., стр. 29 Jeremias, цит. съч., S. 154.

¹⁴ Срв. И. М. Дьяконов, цит. съч., стр. 147; Большая советская энциклопедия, т. 18. 1953 стр. 99; Hugo Winckler, Altorientalische Forschungen, Leipzig 1816, S. 484 ff. Jeremias, цит. съч., S. 154.

Скитите дошли в Южна Европа вероятно от Средна Азия и съвременен Казахстан.¹⁵ Те изгонили, както се казва, кимерийците на юг от Кавказ, но не се задоволили само с това. Техни мощни отреди последвали бързооттеглящите се кимерийци, минали Кавказките планини и навлизайки в Азия свили малко на изток. Тъй те попаднали на мидийците¹⁶ и впоследствие на асирийците.

И кимерийци и скити не останали мирни на територията на Предна Азия. Царуването на асирийския цар Асархадон (681—669) било изпълнено с войни против проникналите от север полуномадни кимерийски и скитски племена. Те напирали към Ниневия, както по-късно германците към Рим, и подготвили по този начин падането на тогавашната световна асирийска империя. Асархадон бил завоевател на Египет и повелител на Предна Азия. От неговото име треперели множество народи и техните царе се вслушвали в неговите разпоредби. Но той самият не бил спокоен. Кимерийци и скити сериозно го вълнували и той често питал бога на слънцето, респект. неговия оракул, какво да прави с тях. «Царят на Урарту или жителите на страната на кимерийците ще се вдигнат ли за битка, война и бой, за да убиват, за да грабят и взимат плячка, към земята Шуприя, към град Бум. . . или към други укрепени градове. . . Повелено ли е или определено ли е това от устата на. . . Шамаш, великия бог?»¹⁷, пита Асархадон.

В началните стълкновения между кимерийци и асирийци Асархадон имал успех. Необединените племена мъчно можели да оказат съпротива на отлично въоръжената и организирана асирийска армия. Скоро обаче те образували коалиция към предводителството на някой си Каштарит. В тази коалиция влезли кимерийци, манейци, мидийци и скитското племе Сапарда. Асархадон пак трябвало да пита оракула на бога Шамаш: «Ще бъде ли в това именно време Каштарит със своите войни, или с кимерийските войни. . . колко ще бъдат те, ще имат ли успех в своя план?». . .¹⁸ Асирийският цар се поуплашил и се опитал по мирен път да отстрани опасността. Каштарит обаче отклонил преговорите. Сигнало се до битка, която била спечелена от все още силната през 672 г. асирийска армия. Коалицията се разпаднала. Но това станало все пак не толкова поради загубеното сражение, колкото поради обстоятелството, че Асархадон успял да привлече на своя страна скитите, като дал даже дъщеря си за жена на скитския вожд Бартатуа,¹⁹ властващ над скитите, които населявали областите непосредствено край асирийската граница. Тъй Асархадон, подсобно на византийските императори след векове, създавал около държавата си бариера срещу кимерийците.

Времето течело. От север прииждали все повече скити. Въпреки това асирийската дипломация като че ли успявала да ги държи в покой. Никой не очаквал неминуема опасност от север. Но Божиите предупреждения, изречени чрез устата на прор. Исаия, не били празна приказка. При това те били отново оповестени. Току що почналият пророческото си служение в 628 г. пр. Хр. пророк Иеремия тъй казал на израилтяните: «. . . биде слово Господне към мене: що виждаш, Иеремие? Отговорих: виждам клонче от миндалово дърво. Господ ми рече: добре виждаш, защото аз бдя над Моето слово, за да се изпълни то скоро. И биде слово Господне към мене втори път: що виждаш? Отговорих: виждам раздухван от вятъра котел, който ври и лицето му е към север. И рече ми Господ: от север ще нахлуе нещастното върху всички жители на тая земя. Защото ето, аз ще свякам всички племена на северните царства, говори Господ, и те ще дойдат. . . » (1:11—15).

¹⁵ Там е имало по онова време племена родствени на тях. БСТ, т. 39 стр. 230.

¹⁶ Herod. IV, 12.

¹⁷ Knudtzon, Die assyrischen Gebete an den Sonnengott, Leipzig 1893, S. 79; Вестник древней истории, Москва—Ленинград, 1947, № 1 стр. 270.

¹⁸ Knudtzon, цит. съч., S. 79. ВДИ, 1947, № 1, стр. 270.

¹⁹ Пак там.

Наистина, скоро, съвсем неочаквано като кипящ вулкан скитите полетели на бързите си коне, наедно с кимерийците и други родствени племена, във вътрешността на Предна Азия. Те пребродили източния малоазиатски край, Сирия и Ливан, Минали през Палестина и се озовали на египетската граница. Херодот бележи: «Оттук (източна Мала Азия, б. м.) скитите отидоха към Египет. Когато те стигнаха в палестинска Сирия, египетският цар Псаметих, излизайки срещу тях с подаръци и молби, ги отклони от по-нататъшно движение. Когато пък онези (скитите, б. м.) дойдоха до сирийския (т. е. палестинския, по сегашната географска терминология, б. м.) град Аскалон, мнзианството от скитите отмина без вреда за града, но не много от тях, като останаха ограбиха светилището на Небесната Афродита».²⁰ Тъй около 626 г. пр. Хр.²¹ скитите на египетската граница били върнати от фараона Псаметих (663—609) само благодарение на богат откуп. Разбира се, спасен бил само Египет. Първи, които изпитали скитската ярост след получаването на откупа, били аскадонци. От приведените думи на Херодота на пръв поглед не личи, че Аскалон и жителите му пострадали. Но като се вземе предвид, че за светилището и залаването му аскалонецът винаги би дал най-милото си, то ще трябва да се признае, че преди да бъде ограбен храмът на Афродита се е яляла кръв. За това и някои историци приемат, че Аскалон бил тогава опожарен.²²

Оттеглянето на скитите ще е ставало по военния път на палестинското крайбрежие. Не ще е било удобно за скитската кавалерия да се движи в планинския район на изток от крайбрежието, който е силно разчленен от малки долини. Затова изглежда не пострадала вътрешността на иудейското царство. В замяна на това крайбрежната част ще е била опустошена, което нещо е било предвидено от Божия пророк. Още преди да се появят скитите в Сирия и Палестина той е казал: «Гледам — и ето, Кармил е пустиня, и всичките му градове са съсипани от лицето Господне». . . (Иер. 4:26). Тъй разположената близо до Средиземно море пл. Кармил, известна с плодородието си и станала символ за благополучие (Амос 1:2. Наум 1:4. Ис. 33:9) с нейните околности била разорена.

За това, че където минел скитски крат следвал унищожение на хора, добитък и плодородна земя, съобщава и Херодот: «Скитите, казва той, . . . всичко опустошаваха в Азия със своето буйство и безогледност. Защото, освен това, че взимаха от всеки народ наложения от тях данък, те, освен данъка, извършваха набези и ограбваха това, което имаше всеки народ».²³ И това разоряване било ужасно. За него така говори пророк Иеремия: «Ето, ще доведе против вас, доме Израилев, народ отдалеч, казва Господ, народ силен, народ стародавен, народ, чийто език не знаеш, и не ще разбираш, какво той говори. Колчанът му е като отворен гроб; всички те са храбри люде. И ще изядат жетвата ти и хляба ти, ще изядат синовете ти и дъщерите ти, ще изядат овците ти и воловете ти, ще изядат лозето ти и смокините ти; ще разрушат с меч укрепените ти градове, на които ти се надяваш» (5:15—17). «Тъй казва Господ: ето, иде народ от северна земя, и голям народ се повдига от земните краища; в ръце държат лък и копие; те са жестоки и немилостиви, гласът им бучи като море и летят на коне, наредени като един човек. . .» (6:22—23).

В приведените редове от книгата на св. прор. Иеремия са на лице ценни данни за скитите. Най-силно впечатление от тях прави заплахата, че скитите ще изядат синовете и дъщерите на Израила, наред с добитъка и плодовете. Естествено тук имаме образна реч. Под изяждане на израилските синове и дъщери се подразбира

²⁰ Herod. I, 105.

²¹ Вж. Тураев, цит. съч., стр. 78

²² Пак там.

²³ Herod. I, 106

физическото им унищожение, а не изяждане в буквален смисъл на думата. В Библията се срещат нерядко фигуративни изрази от този род. Тъй напр, в кн. на прор. Иеремия срещаме: «меч ще пояжда» (46:10), «меч пояжда» (46:14), «мечът Господен изпояда в с и ч к о» (12:12) и т. нат. Но тук наред с образността на речта има изтъкване и на нещо, което скитите действително са извършвали. Това се вижда от Херодота. Според него военните обичаи на скитите били такива. Скитът пиел кръвта на първия убит от него враг, а главата на всеки враг, убит в сражението, била отнасяна при вожда на племето, защото само срещу неприятелски глави скитът можел да получи част от плячката. След това скитите одирали кожата от тези глави и ги привързвали към юздите на конете си. Много скити приготвяли от одраните кожи плащове, с които се обличали. Други пък одирали кожата на дясната ръка на убития неприятел, за да си направят от нея калъф за колчан. Мнозина даже сваляли кожата от целия труп, обтягали я на пръчки и носели със себе си на конете. Черепите на по-ненавистните врагове били превръщани в чаши, с които скитите пиели на тържествени случаи.²⁴ Всичко това, особено пиенето на кръвта на врага, е почти, ако не направо канибалство. Но има още нещо. Към скитите тясно прилепвал един народ, който обикновено действувал заедно с тях и се обличал като тях. Този народ Херодот нарича андрофаги. Елинският историк бележи, че андрофагите, както показва и самото им гръцко име, употребявали за храна човешко месо.²⁵ Приведеното от бащата на историята много добре илюстрира казаното от пророка много по-рано.

Прор. Иеремия в цитираното вече място посочва още, че скитите ще летят на своите коне с копие и лък в ръце. И действително скитите са били отлични кавалеристи и стрелци с лъкове. Херодот казва за тях: «всички са конни стрелци с лък» и сетне пояснява защо именно кавалерията играе роля при скитите с думите: «средства за живот с к и т и т е си добиват не от земеделие, а посредством скотовъдство».²⁶ Друг древен историк — Ксенофонт, който също така живял векове след прор. Иеремия (р. ок. 434, — ок. 355 г. пр. Хр.), пише, че лакедемонците не се решавали да влязат в едноборство със скитите чрез лъкове.²⁷ При това не бива да се забравя, че лакедемонците са били много храбри и военно изкусни, даже служещи за пример в това отношение.

И друг библейски пророк — Софония, възвестил също така идването на северните варвари, които ще изстребват не само съгрешилите пред Господа израилтяни, но и всички земни жители: «Близко е великият ден Господен. . . ден на скръб и теснотия, ден на опустошение и разорение. . . ден на тръба и на боен вик. . . И аз ще стесня човечите. . . и разхвърлена ще бъде кръвта им като прах, и плътта им — като смет. Ни среброто им, нито златото им не ще може да ги спаси. . . ще бъде погълната цялата тая земя, защото изстребване, и при това внезапно, ще извърши Той над всички жители земни» (1:14—18).

Скитите не избивали пленниците си. Естествено когато са понасяли по-голяма загуба или са срещали упорита отбрана те не са оставяли жив човек, но обикновено те не постъпвали тъй. Само в чест на своя бог на войната те принасяли в жертва всеки стотен военнопленник. Обречените за жертвоприношение били заколвани над съсьди, в които се събирала кръвта. После с последната поливали кумира на бога на войната — изправен железен меч.²⁸ Останалите военнопленници те обръщали в роби и закарвали в своята страна. Въпреки че за тези роби вече избавяне не е

²⁴ Herod. IV, 64 и 65. Спв. Strab. VII, 3, 9; Jsig. Nicaeensis, Apista XLIX.

²⁵ Herod. IV, 106. Спв. Jsig. Nicaeensis, Apista LXVI.

²⁶ Herod. IV, 46.

²⁷ Apomn. . . II, I, 10, по ВДИ, 1947, № 2, стр. 316.

²⁸ Herod. IV, 62.

Било мислимо, намерил се мъж-израилтянин да възвести, че ще дойде ден, когато преселените от Израил в скитска земя ще се върнат. Този прозорливец бил прор. Авдий. В малката си книга той пише: «преселенците от Иерусалим, които се намират в Сефарад, ще получат за владение южните (палестински, в с. м.) градове» (1:20). Текстът е ясен. Не ще и съмнение при това, че споменатият Сефарад е страната на скитското племе Сепарда, за което стаяа дума, че воювало против Асархадона Асирийски.²⁹

И дошло време, когато пророчеството на Авдия щяло да се сбъдне. В началото на своето проникване в Азия скитите влезли във война с Асирия. В желанието си да навлязат в Месопотамия те претърпели неудача и затова вер. тръгнали към Египет през подвластните на Асирия провинции в Сирия и Палестина. В този момент явно отношенията между скити и асирийци са били особено натегнати. Настъпило обаче време, когато асирийският цар трябвало да потърси тяхната помощ, защото против него се надигнали двама много опасни съюзници — Мидия и Вавилония. Помощта на скитите обаче само потложила падането на Асирия и на нейната столица Ниневия, защото мидийският цар Киаксар с хитрост успял да сложи край на 28-годишното властване на скитите в Азия. Той извикал на пир скитските вождове, опил ги и убил.³⁰ Останали временно, без водачи, скитите вече не се съвзели и повече не играли някаква особена роля в Близкия Изток. Последната значителна война, която те водили на азиатска почва била след падането на Ниневия, когато се съюзили с вавилонците против Асур-убалит, който се опитал да спаси остатъка от Асирия. По-късно техни потомци взели участие в похода на персийския цар Ксеркс в Гърция.³¹ Само скитите, които останали в Европа, имали значителна сила и персийският цар Дарий трябвало да предприеме поход против тях.

Скитско-кимерийското нашествие към Палестина с извършените жестокости оставило трайни следи в съзнанието на сиропалестинските жители. Последните, макар че са били свидетели на асирийската кръвожадност, мъчно са могли да забравят съпътстващия похода на скитите канибализъм. Особено отвратително ще е било в очите на израилтяните пиенето от страна на скитските войници на човешка кръв, както и човешките жертвоприношения. А старозаветната религия е забранявала дори употребата на животинска кръв за ядене (срв. Лев. 17:10—14), защото за израилтянина в кръвта се е намирал жизненият принцип, вложен от Твореца. Поради това скитите станали синоним на Божии врагове. И когато старозаветни пророци и св. ев. Иоан Богослов искали да обрисуват края на враговете на Божествената Истина, те наричали тези врагове с имената на скитски племена. Знаменити в това отношение са речите на св. прор. Иезекиил. «И биде към мене слово Господне: сине човешки!, говори пророкът, обърни лицето си към Гога в земя Магог, към княза на Рош, Мешех и Тувал, изречи против него пророчество и кажи: тъй говори Господ Бог: ето, аз съм против тебе, Гоге, княже на Рош, Мешех и Тувал! Ще те върна и ще туря халка на твоите челюсти; ще изведа тебе и цялата твоя войска, коне и ездачи, всички добре въоръжени, голямо пълчище, в брони и щитове, всички въоръжени с мечове. . . с тях. . . Гомера с всичките му полкове, дома на Тогарма от северните предели. . . (38:1—6). . . ето, аз съм против тебе, Гоге. . . ще те изведа от северните краища и ще те доведе на Израилевите планини. Ще избия лъка ти из твоята лява ръка и ще изхвърля стрелите ти из твоята дясна ръка. Ще паднеш на Израилевите планини, ти и всички твои полкове и народите, които са с тебе; ще дам да те изядат всякакви грабливи птици и полски зверове. Ще пад-

²⁹ Тураев, цит. съч., стр. 76.

³⁰ Herod., I, 106.

³¹ Herod., VII, 64.

неш на открито поле. . . И ще пратя огън върху земята Магог. . . (39:1—6). Тук пророкът наред с «Гомер» (= кимерийците) поставя и скитите, но не под споменатото име Ашкеназ (Ашкуз), а под имената «Гог» и «Магог». Че и с тези имена действително са били означавани скитите ни свидетелствува най-напред Иосиф Флавий. Той казва: «. . . и тези, които те (гърците, б. м.) наричат скити, взеха произхода си от Магог, чието име те също носят.»⁸² А отличният познавач на еврейския език и на древната история на Израил бл. Иероним в коментара си върху книгата на прор. Иезекиил бележи, че иудеите под «Гог» разбирали страшните скитски племена, които живеели на Каспийско море чак до Индия.⁸³

Тъй, според пророчеството, враговете на Божествената Истина, подобно на скитите ще дойдат в Палестина и там, където скити и кимерийци са пожънали победа, ще бъдат унищожени от Вечния Победител. Подобно е и пророчеството на св. ев. Иоан в Откровението му (20:8 нат.).

Когато скитските войски се оттеглили от Сирия-Палестина, както по всичко изглежда, малка част от тях предпочела да остане в плодородната Израелска долина, която се простира откъм средиземноморското крайбрежие при пл. Кармил до Генисаретското езеро. За свое местожителство те избрали гр. Бет Шеан. Тъй този град започнал да се нарича Скитополис (т. е. скитски град). Под това име вече го срещаме в библейските неканонически книги Иудит (3:10) и 2. кн. Макавейска (12:29). Този исторически факт потвърждава и древният хронист Синкелос.⁸⁴ В 65 г. сл. Хр., по време на иудейското въстание против римското владичество, иудейската въстаническа армия шурмувала Скитополис. Но изглежда жителите на този град не били забравили военното изкуство на дедите си и иудеите дали 13,000 души убити, без да могат да превземат града.⁸⁵

Такава е в общи черти историята на скитите и кимерийците на почвата на Предна Азия. За оточняване произхода на тези народи и историческите събития, свързани с тяхното прехвърляне и действия на юг от Кавказ, както видяхме, спомогат и старозаветните данни. Важността на последните е била ценена и понастоящем се цени от изследователите на древната история.⁸⁶

⁸² Antiquit. I, 6, 1.

⁸³ PL XXV, 356 — по Б. Пидеров, цит. съч., стр. 36.

⁸⁴ ed. Dindorf, I, 1829, 405.

⁸⁵ Josephus, Antiquit. . IV, 4; XIV, 4; De bello. . . II, 9, 7.

⁸⁶ Вж. напр. Е. Й. Крупнов, О походах скифов через Кавказ (в: Вопросы скифо-сарматской археологии, изд. АН СССР, 1952, стр. 188—189), който, разглеждайки предимно преминаването на скити и кимерийци през Кавказ, споменава библейските пророчески книги, като исторически извор. Вж. също и приложенията към ВДИ, 1947 г., в които, наред с класическите автори, са поставени и извадки от библейски книги, като източници за скито-кимерийската история, и т. нат.